

TEISĖ KREIPTIS Į TEISMĄ DĖL PROCESINIŲ PRIEVARTOS PRIEMONIŲ TAIKYMO

Gintaras Goda

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedros docentas
socialinių mokslų daktaras
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-00117, Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 236 61 74
El. paštas: <g.goda@lat.lt>

Straipsnyje analizuojamos procesinių prievartos priemonių taikymo problemos, atkreipiant dėmesį į būtinybę keisti šiuo metu nustatytą tokių priemonių apskundimo tvarką. Remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo, konstitucine jurisprudencija straipsnyje nagrinėjami teisminės gynybos nuo jau pritaikytų prievartos priemonių klausimai, taip pat prievartos priemonių taikymo neatidėliotinis atvejais problema.

Der Aufsatz analysiert die Fragen der Anfechtung der strafprozessualen Zwangsmaßnahmen und begründet die Notwendigkeit entsprechende Gesetzänderungen vorzunehmen. Der Aufsatz erörtert unter der Berücksichtigung der Rechtsprechung des EGMR und Verfassungsgerichtes auch die Fragen des Rechtsschutzes gegen angewendete Zwangsmaßnahmen und der Anwendung der strafprozessualen Zwangsmaßnahmen bei Gefahr im Verzug.

Įvadas

Procesinių prievartos priemonių taikymą reglamentuoja BPK III dalis, kurioje įtvirtinta keliasdešimt prievartos priemonių, suskirstytų į kardomąsias ir į kitas prievartos priemones. Kiekvienos procesinės prievartos priemonės pritaikymas reiškia asmens, kuriam priemonė pritaikyta, teisių ir laisvių ribojimą. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalis garantuoja kiekvienam asmeniui teisę dėl pažeistų konstitucinių teisių ir laisvių kreiptis į teismą. Įgyvendinant šią konstitucinę nuostatą Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso¹ 62–65 straipsniuose buvo numatyta, kad kiekvienas asmuo, kurio atžvilgiu ikiteisminio tyrimo metu buvo pritaikytos procesinės prievartos priemonės, turi teisę pateikti skundą dėl tokių prievartos priemonių taikymo. Vis dėlto problema yra ta, kad BPK, išskyrus tam tikras prievartos priemones, skundų nagrinėjimo tvarką reglamentuoja nepakankamai išsamiai. Iš teisinio reguliavimo neaišku ir tai, kaip pažeistos teisės turi būti atkuriamos tais atvejais, kai nustatoma, kad procesinės prievartos priemonės buvo taikytos neturint tam pagrindo ar pažeidžiant nustatytą tvarką. Dėl to gali būti keliamas klausimas, ar konstitucinė teisė į teisminę pažeistų teisių gynybą yra tinkamai užtikrinama. Antra vertus, baudžiamojo proceso funkcijas vykdydantys pareigūnai nuolat atkreipia dėmesį į tai, kad teise apskūsti ikiteisminio tyrimo stadijoje atliekamus veiksmus dažnai naudojamosi vien siekiant užvilkti procesą, apskūnti nusikalstamų veikų tyrimą.

Procesinių prievartos priemonių apskundimo klausimai lietuvių teisės literatūroje išsamiau, didesnės apimties mokslinėse publikacijose nenagrinėti. Apskundimo ikiteisminio tyrimo metu proble-

¹ Toliau – ir BPK.

matiką savo straipsniuose yra tyrę P. Kuconis, R. Merkevičius, A. Meška, R. Jurgaitis. Šių autorių publikacijose nagrinėta apskundimo ikiteisminio tyrimo metu instituto esmė. Šiame straipsnyje nagrinėjami konkretnesni teisinės gynybos nuo pritaikytų prievartos priemonių klausimai. Lietuvių teisės literatūroje kol kas mažai ar beveik visai nenagrinėtos ir šiame straipsnyje keliamos pagal Kriminalinės žvalgybos įstatymą pritaikytų priemonių apskundimo problemos². Straipsnyje pasisakoma praktikoje aktuali klausimu dėl bylų teisiamaajame posėdyje nagrinėjančio teismo galimybių vertinti, ar teisėtai ir pagrįstai teismai sankcionavo prievartos priemonių taikymą ikiteisminio tyrimo metu, analizuojama BPK 160¹ straipsnio taikymo (neatidėliotini atvejai taikyti prievartos priemonės be teismo nutarties) problema. Kiekviena iš šių problemų yra pakankamai sudėtinga ir daugialypė. Žinoma, kad viename straipsnyje išsamiai šių klausimų išnagrinėti nėra įmanoma. Straipsnyje pasisakoma dėl problemų sprendimo krypties, tačiau išsamių atsakymų į įvairius kylančius ar galinčius kilti klausimus paieška yra atskirų mokslinių tyrimų dalykas. Straipsnyje siekiama pasiūlyti teisinėje praktikoje kylančių problemų sprendimo būdus. Jame naudojami istorinis, loginis, gramatinis ir sisteminės analizės mokslinio tyrimo metodai.

1. Sprendimų dėl procesinių prievartos priemonių taikymo apskundimo konstituciniai pagrindai

Galiojantį teisinį reguliavimą galima kritikuoti, nes suteikiama per daug galimybių teikti akivaizdžiai nepagrįstus skundus dėl tariamų žmogaus teisių pažeidimų ir taip sudaroma sąlygų kenkti sėkmingam nusikalstamų veikų tyrimui, vilkinti procesą. Vis dėlto pasitaikantys pavyzdžiai, kai ikiteisminio tyrimo metu pateikiami akivaizdžiai nepagrįsti skundai, neleidžia daryti išvados, kad yra svarių teisinių argumentų, pagrindžiančių būtinybę keisti teisinį reguliavimą, susiaurinant galimybes apskusti žmogaus teises ir laisves varžančių priemonių taikymą.

Pagal sovietinę teisės tradiciją skusti parengtinio tardymo veiksmų teismui nebuvo įprastas dalykas. 1961 m. BPK numatė galimybę tardytojo veiksmus apskusti prokurorui, bet teisė ginti interesus teisme nei BPK, nei kituose įstatymuose nebuvo įtvirtinta³. Tai, kad toks reguliavimas neatitinka teisinės valstybės standartų, nedviprasmiškai buvo konstatuota tik 1997 metais. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas⁴ 1997 m. spalio 1 d. nutarime nustatė, kad tuo metu galiojusio 1961 m. BPK 242 straipsnis ta apimtimi, kuria ribojama asmens teisė skusti teismui nutarimą areštuoti turtą, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnio pirmajai ir antrajai dalims ir 30 straipsnio pirmajai daliai. Šiame nutarime Konstitucinis Teismas darė kategorišką išvadą, kad „...viena pagrindinių žmogaus teisių gynybos garantijų yra jo teisė kreiptis į teismą“. Įdomus yra ir Konstitucinio Teismo nurodymas, kad „Šios teisės įgyvendinimą lemia paties asmens suvokimas, kad jo teisės ar laisvės pažeidžiamos. Niekas negali kliudyti jam kreiptis į teismą. Kreipimasis į teismą yra subjektyvi procesinė Konstitucijos garantuota asmens teisė <...>“⁵. Tai reiškia, kad pagal Konstituciją įstatymuose iš esmės negali būti jokių formalių teisės kreiptis į teismą ribojimų, nes pagrindas kreiptis

² Straipsnio autorius laikosi pozicijos, kad kriminalinė žvalgyba (anksčiau operatyvinė veikla), vykdoma siekiant atskleisti nusikalstamas veikas, prilygintina ikiteisminiam tyrimui, o žvalgybos metu taikomos priemonės laikytinos procesinėmis prievartos priemonėmis.

³ Plačiau žr.: KUCONIS, P. Apskundimo ikiteisminio tyrimo metu teisinis reguliavimas. Iš *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksui 10 metų: Recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamojo proceso ir kriminalistikos aktualijoms ir problematikai, rinkinys*. Sudarytojai G. Juodkaitė-Granskienė ir A. Gorbatkov. Vilnius, 2011, p. 68–72.

⁴ Toliau – ir Konstitucinis Teismas.

⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. spalio 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 195 straipsnio penktosios dalies ir 242 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 91-2289.

į teismą yra asmens manymas, kad jo teisės ar laisvės buvo pažeistos, o ne, pavyzdžiui, kokių nors realių padarinių atsiradimas. Šis Konstitucinio Teismo išaiškinimas, pateiktas galiojant 1961 m. BPK, buvo svarbus rengiant 2002 m. priimto BPK projektą⁶.

Taigi galiojančio BPK nuostatų, leidžiančių kiekvienam asmeniui paduoti skundus dėl jo teisės ir laisvės varžančių procesinių prievartos priemonių taikymo, kritika konstituciškai yra nepagrįsta. Argumentai, kad skundai užvilkina baudžiamąjį procesą, trukdo byloje greitai nustatyti tiesą ir kt., nėra pagrindas drausti asmenims dėl pažeistų konstitucinių teisių ir laisvių kreiptis į teismą. Kreipimosi į teismą galimybes varžančios BPK pataisos negali būti daromos. Tokios BPK pataisos turėtų būti vertinamos kaip prieštaraujančios Konstitucijai, nes nėra abejonių, jog „pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad būtų neleidžiama per ikiteisminį tyrimą priimtų sprendimų apskusti teismui“⁷, „pagal oficialią konstitucinę doktriną asmens teisė kreiptis į teismą yra absoliuti asmens konstitucinė teisė“⁸. Tokia išvada gali būti grindžiama ne tik 1997 m., bet ir naujesne konstitucine jurisprudencija. Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d.⁹, 2011 m. balandžio 7 d.¹⁰ nutarimuose taip pat pabrėžta, kad „Pagal Konstituciją, *inter alia*, jos 30 straipsnio 1 dalį, reguliuojant baudžiamojo proceso santykius jokiais atžvilgiais negali būti pažeista Konstitucijoje įtvirtinta asmens teisė kreiptis į teismą; įstatymais baudžiamojo proceso santykiai turi būti reguliuojami taip, kad baudžiamojo proceso teisinių santykių subjektai, kurie mano, jog jų teisės pažeistos, turėtų teisę savo teises ginti teisme nepriklausomai nuo savo teisinio statuso baudžiamajame procese“. Antra vertus, būtina nepamiršti ir šiuose Konstitucinio Teismo nutarimuose pateikto išaiškinimo, kad teisė kreiptis į teismą turi būti užtikrinama protingai – „įstatymų leidėjas, reglamentuodamas baudžiamojo proceso santykius, gali nustatyti ir tokį teisinį reguliavimą, kad nebūtų leidžiama asmeniui piktnaudžiauti konstitucine teise kreiptis į teismą, kai tokiam kreipimuisi nėra jokio pagrindo“. Tai reiškia, kad BPK pataisos, numatančios galimybę teismui nepriimti pakartotinių, akivaizdžiai ydingai motyvuotų ar visai nemotyvuotų skundų, galėtų būti svarstomos ir priimamos.

⁶ Apie šį nutarimą plačiau žr.: GODA, G. Konstitucinė justicija ir baudžiamojo proceso teisės mokslas. *Teisė*, 2011, t. 78, p. 72–73.

⁷ JURGAITIS, R. Konstituciniai baudžiamojo proceso teisės pagrindai. Iš *Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai* (ANCELIS, P.; AŽUBALYTĖ, R., et al.). Vilnius, 2009, p. 44.

⁸ KUCONIS, P. Konstituciniai apskundimo ikiteisminio tyrimo metu pagrindai. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais* (vyr. moksl. red. G. Švedas) rinkinys. Vilnius, 2014, p. 292.

⁹ 2006 m. sausio 16 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birželio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl pareiškėjo – Šiaulių rajono apylinkės teismo prašymų ištirti, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 410 straipsnis (2002 m. kovo 14 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 7-254.

¹⁰ 2011 m. balandžio 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 168 straipsnio 4 dalies (2007 m. birželio 28 d. redakcija), nuostatos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 42-1985. Pažymėtina, kad 2006 m. sausio 16 d. ir 2011 m. balandžio 7 d. nutarimuose nagrinėta ne procesinių prievartos priemonių taikymo atitikties Konstitucijai problematika, o procesinių galimybių bei proceso formų taikymo ginant nusikalstama veika pažeistus interesus klausimai. Nepaisant to, Konstitucinio Teismo išaiškinimai dėl konstitucinės teisės kreiptis į teismą tiek vienoje, tiek kitoje situacijoje yra vienareikšmiški – teisė ginti pažeistas teises teisme turi būti užtikrinama visais atvejais.

2. Procesinės prievartos priemonių, kurių taikymas baigtas, apskundimo problema

Tiriant nusikalstamas veikas gali būti taikoma keliasdešimt procesinės prievartos priemonių. Pačias griežčiausias prievartos priemones galima taikyti tik ikiteisminio tyrimo teisėjo (teismo) nutartimi. Dėl skirtingo priemonių pobūdžio, jų taikymo ypatumų, skundžiant skirtingų prievartos priemonių taikymą, susiduriama su skirtingomis problemomis.

Mažiau neaiškumų kelia kardomųjų priemonių apskundimas. Dėl kardomųjų prievartos priemonių taikymo skundai gali būti paduodami paskyrus ar pradėjus taikyti atitinkamas priemones¹¹. Padavus skundą gali būti pasiektas kardomosios priemonės taikymo panaikinimas, jos pakeitimas švelnesne priemone ar kardomosios priemonės taikymo sąlygų sušvelninimas. Problemiškesnis yra kitų (ne kardomųjų) prievartos priemonių apskundimas. Teisė apskusti kitų prievartos priemonių taikymą taip pat turi būti garantuojama, nes jokios išlygos konstituciškai negali būti pateisinamos. Teisė kreiptis į teismą dėl prievartos priemonių taikymo turi būti garantuojama ir tais atvejais, kai priemonės taikymas buvo skirtas teismo nutartimi. Tiek BPK, tiek Kriminalinės žvalgybos įstatyme numatyta, kad dauguma labiausiai žmogaus teises varžančių priemonių gali būti taikomos tik teismo sprendimu. Vis dėlto tai, kad dėl priemonės taikymo sprendė ikiteisminio tyrimo teisėjas ar teismas, nereiškia, kad turi būti prezumuojama, jog asmens teisės atliekant procesinius (kriminalinės žvalgybos) veiksmus negalėjo būti pažeistos. Klausimas ypač aktualus kalbant apie neviešo (slapto) pobūdžio priemonių apskundimą. Ikiteisminio tyrimo teisėjui ar teismui nagrinėjant prašymą dėl tokio pobūdžio priemonės taikymo negali būti išklausomi asmenų, kuriems priemonės yra taikomos, argumentai. Tačiau konstitucinė garantija ginti pažeistas teises ir laisves teisme negali būti atšaukta ir tokiais atvejais. Jei priemonės skyrimo metu gynybiniai argumentai dėl žmogaus teises ir laisves varžančios priemonės taikymo yra neišklausomi (dėl būtinybės priemonę taikyti slapta), tai galimybė dėstyti teismui tokius argumentus turi būti sudaroma vėliau. Asmuo, kuriam taikytos priemonės, gali skusti tiek patį priemonės skyrimą (pavyzdžiui, nurodydamas, kad įstatyme numatytų pagrindų taikyti priemonę nebuvo), tiek priemonės taikymą teigdamas, kad buvo pažeista įstatyme numatyta priemonės taikymo tvarka. Skirdamas (sankcionuodamas) prievartos priemonės taikymą teismas klausimą sprendžia neveikiant rungimosi principui, t. y. vertindamas tik priemonės taikymą inicijuojančių valstybės subjektų argumentus. Tokį skundą nagrinėjančio teismo pareiga yra nustatyti, ar priemonė buvo taikoma laikantis nustatytos tvarkos. Vis dėlto daugiau neaiškumų kelia situacijos, kai ginčijamas pats priemonės skyrimo (sankcionavimo) teisėtumas. Pirmiausiai kyla klausimas, ar skundą išnagrinėjęs teismas, kuriam pateikiami nauji, išsamesni, žemesnės instancijos teismo nenagrinėti duomenys, turėtų nepagrįstu (neteisėtu) pripažinti žemesnės instancijos teismo sprendimą dėl prievartos priemonės taikymo, ar turėtų konstatuoti, kad pagal turimą informaciją žemesnės instancijos teismas prievartos priemonės klausimą sprendė teisinaigai. Manytina, kad, nesant pagrindo konstatuoti, kad priimdamas sprendimą dėl priemonės taikymo teismas tinkamai vertino jam pateiktą medžiagą, paprastai turėtų būti priimamas antras sprendimas.

Sprendimo, kuris jau buvo įvykdytas (žmogaus teises varžanti prievartos priemonė buvo pritaikyta), naikinimas (pripažinimas nepagrįstu, neteisėtu) negali visiškai atkurti iki priemonės taikymo buvusios padėties¹². Labai svarbu, kad tokie skundai būtų kruopščiai nagrinėjami, o skundą išnagrinėjusio teismo nutarties rezoliucinėje dalyje turi būti atsakyta, ar žmogaus teisių suvaržymas buvo teisėtas (pagrįstas), ar, atvirkščiai, – žmogaus teisės buvo pažeistos. Konstatavimas, kad prievartos

¹¹ Kardomųjų priemonių apskundimo klausimu BPK tobulinimas taip pat pageidautinas. Šiuo metu BPK aptartas tik suėmimo apskundimo ir tvarkos klausimas. BPK galėtų būti patikslintas, pavyzdžiui, numatant, kad skundams dėl suėmimo nagrinėti numatyta tvarka turėtų būti taikoma ir padavus skundus dėl kitų kardomųjų priemonių taikymo.

¹² Tam tikrų veiksmų padariniai bent iš dalies gali būti atitaisyti, pvz., kratos ar poėmio metu paimti daiktai gali būti gražinti, bet privataus gyvenimo, būsto neliečiamumo apribojimai jau būtų įvykęs faktas.

priemonė buvo taikyta neturint tam teisinio pagrindo ar pažeidžiant įstatyme numatytą tvarką, gali būti svarbus įvairiais aspektais, pavyzdžiui, sprendžiant įrodymų leistinumą klausimą, padarytos žalos atlyginimo klausimą ir kt.

Europos Žmogaus Teisių Teismo¹³ 2012 m. gruodžio 11 d. sprendimas, priimtas byloje *Venskutė prieš Lietuvą*¹⁴, yra pavyzdys, rodantis, kad nacionalinėms institucijoms nepakankamai kruopščiai nagrinėjant skundus dėl ikiteisminio tyrimo metu pažeistų teisių atsiranda pagrindas kreiptis į EŽTT, kuris lyg ir mažareikšmį įvykį gali vertinti kaip žmogaus teisių pažeidimą. Minėtame sprendime Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos¹⁵ 5 straipsnio, garantuojančio asmens teisę į laisvę ir saugumą, 1 dalies pažeidimas nustatytas dėl neteisingo sulaikymo (faktinio)¹⁶ laiko fiksavimo laikino sulaikymo protokole. Pareiškėjai Lietuvoje nei BPK, nei civilinio proceso tvarka nepavyko įrodyti, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmai buvo neteisėti, tačiau EŽTT nusprendė, kad protokole nurodžius keliomis valandomis vėlesnį sulaikymo laiką padarytas rimtas pažeidimas. EŽTT sprendime pažymėta, kad Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies pažeidimas gali būti konstatuojamas net ir labai trumpo laisvės atėmimo atveju, o pareigūnų veiksmai kelias valandas laikant atsivežtą asmenį be jokio atliekamų veiksmų procesinio įforminimo vertintini kaip bandymas tokį asmenį įbauginti, norint iš jo gauti informacijos.

3. BPK X dalyje numatytų taisyklių taikymas ikiteisminio tyrimo stadijai

BPK teisė apskusti ikiteisminio tyrimo metu pritaikytas prievartos priemonės išreikšta pakankamai aiškiai. Ikiteisminio tyrimo pareigūno ir prokuroro nutarimai gali būti skundžiami ikiteisminio tyrimo teisėjui, o visos ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartys dėl procesinių prievartos priemonių taikymo gali būti skundžiamos apygardos teismui. Vis dėlto BPK 65 straipsnyje įtvirtinta nuoroda, kad ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartys, jei BPK nenumato kitokios tvarkos, skundžiamos BPK X dalyje nustatyta tvarka, labai aiškaus atsakymo apie apskundimo terminus, išnagrinėjus skundą priimamus sprendimus, kitus svarbius klausimus nepateikia¹⁷. Nuorodos į BPK X dalį šio kodekso 65 straipsnyje (kaip ir kai kuriuose kituose straipsniuose) atsirado ne rengiant BPK projektą, o jau vėliau darant 2002 m. priimto BPK pataisas ir taip „apgradinant“ BPK nuostatų sisteminius ryšius. BPK X dalis buvo sukurta, siekiant nustatyti skundų, kuriais nesutinkama su bylą iš esmės nagrinėjančio pirmosios ar apeliacinės instancijos teismo nutartimis, nagrinėjimo tvarką¹⁸. Dėl šios priežasties BPK X dalies taisyklės ikiteisminio tyrimo stadijoje paduodamiems skundams nagrinėti tinka tik iš dalies.

Daugelis priemonių, numatytų BPK XII skyriuje (BPK 140–163 straipsniai), įskaitant ir skiriamas ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, taikomos (įvykdomos, atliekamos) trumpai, kita dalis priemonių yra neviešos. Pirmu atveju dėl trumpo priemonės (kratos ir poėmio (BPK 145–149 straipsniai), prokuroro susipažinimo su informacija (BPK 155 straipsnis) taikymo, o antru atveju dėl vėlesnio sužinojimo apie priemonės taikymą (elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės,

¹³ Toliau – ir EŽTT.

¹⁴ *Venskutė v. Lithuania, Application no. 10645/08, judgment of 11 December 2012.*

¹⁵ Toliau – ir EŽTK.

¹⁶ Kitiškai apie BPK vartojamą *faktinio sulaikymo* terminą žr.: MERKEVIČIUS, R. Baudžiamasis procesas: Įtariamojo samprata. Vilnius, 2008, p. 143–150.

¹⁷ Apie apskundimo ikiteisminio tyrimo metu reguliavimo kaitą ir problemas, kylančias BPK X dalies nuostatas taikant ikiteisminio tyrimo stadijai, žr.: KUCONIS, P. Apskundimo ikiteisminio tyrimo metu teisinis reguliavimas. Iš *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksui 10 metų: Recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamojo proceso ir kriminalistikos aktualijoms ir problematikai*, rinkinys. Sudarytojai G. Juodkaitė-Granskienė ir A. Gorbatkov. Vilnius, 2011.

¹⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. Antra knyga. V–XI dalys, 221–461 straipsniai (red. G. Goda). Vilnius, 2003, p. 530.

jos fiksavimo ir kaupimo (BPK 154 straipsnis), savo tapatybės neatskleidžiančių pareigūnų veiksmų (BPK 158 straipsnis), leidimo atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus (BPK 159 straipsnis), slapto sekimo (BPK 160 straipsnis)) patikra, ar ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis taikyti šias priemones yra teisėta ir pagrįsta bei ar priemonė buvo taikyta laikantis nustatytos tvarkos, paprastai yra galima tik *post factum*, t. y. pasibaigus tokių priemonių taikymui¹⁹. BPK X dalyje esančio 440 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „Skundas dėl apylinkės teismo nutarties paduodamas apygardos teismui, dėl apygardos teismo nutarties – Lietuvos apeliaciniam teismui per septynias dienas nuo nutarties gavimo dienos“. Taigi apskundimo per septynias dienas nuo nutarties gavimo taisyklė tiesiogiai negali būti pritaikoma, kai ikiteisminio tyrimo teisėjas sankcionuoja neviešo pobūdžio priemonių taikymą. Pavyzdžiui, ikiteisminio tyrimo teisėjui priėmus nutartį dėl elektroninių ryšių tinklais perduodamos kontrolės, fiksavimo bei kaupimo (BPK 154 straipsnis), apie tokios nutarties priėmimą asmenims, kuriems priemonė bus taikoma, savaime suprantama (priešingu atveju priemonės taikymas, matyt, neturėtų jokios prasmės) nėra pranešama. Apie neviešo pobūdžio priemonės taikymą paprastai gali būti sužinoma dviem būdais: 1) BPK 161 straipsnio nustatyta tvarka gavus pranešimą apie taikytas priemones (BPK 161 straipsnis įpareigoja visiems asmenims, kuriems procesinės prievartos priemonės buvo taikomos jiems nežinant apie jų taikymą) arba 2) susipažinus su ikiteisminio tyrimo (baudžiamosios bylos) medžiaga, jei asmuo, kuriam priemonės buvo taikytos, tampa įtariamuoju (kaltinamuoju). Abiem atvejais BPK nenumatoma nutarties, kuria buvo skirtas priemonės taikymas, įteikimo suinteresuotam asmeniui. Taigi išlieka klausimas, kaip tokiomis situacijomis turi būti skaičiuojamas BPK 440 straipsnio 2 dalyje numatytas septynių dienų terminas. Teisinga turėtų būti laikoma praktika²⁰, kai suinteresuotam asmeniui skundą leidžiama pateikti per septyniais dienas nuo nutarties, kuria skirtas prievartos priemonės taikymas, kopijos gavimo. Nors BPK aiškiai to ir nenumatoma, tačiau savo žinioje bylą turintys teisėsaugos pareigūnai privalo tokiais atvejais užtikrinti, kad asmuo gautų nutarties kopiją. Priešingu atveju turėtume Konstitucijai prieštaraujančią situaciją – asmuo, negalėdamas matyti, kaip buvo grįstas prievartos priemonių taikymas, negalėtų tinkamai pagrįsti savo skundo, o tokioje situacijoje negalima kalbėti ir apie konstitucinės teisės į teisminę gynybą užtikrinimą.

Nevisiškai nagrinėjimai situacijai pritaikytas ir BPK X dalies 442 straipsnis, kurio 1 dalyje numatyta, kad, išnagrinėjęs skundą, aukštesniojo teismo teisėjas ar teisėjų kolegija priima vieną iš šių nutarčių: 1) atmesti skundą ir palikti galioti teismo nutartį; 2) panaikinti teismo nutartį ir priimti dėl skundo naują sprendimą; 3) pakeisti teismo nutartį. Kalbant apie sprendimus, kuriuos gali priimti teismas, išnagrinėjęs skundą, kuriuo ginčijamas jau pritaikytų prievartos priemonių skyrimo ir (ar) taikymo teisėtumas, nė vienas iš BPK 442 straipsnio 1 dalyje numatytų variantų neatrodo logiškai²¹.

---

¹⁹ Dėl trijų iš BPK XII skyriuje „Kitos prievartos priemonės“ numatytų priemonių – atidavimo į sveikatos priežiūros įstaigą“, laikino nuosavybės teisių apribojimo (BPK 151 straipsnis) ir laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo (BPK 157 straipsnis) skundai paprastai paduodami dar taikant šias prievartos priemones. Šios priemonės taikomos ilgesnį laiką, jų taikymas nėra neviešas, todėl suinteresuotas asmuo įgyja galimybę savo interesus ginti iš karto po tokių priemonių paskyrimo ar pradėjimo jas taikyti. Skundai dėl laikino sulaukymo (BPK 140 straipsnis), atvedinimo (BPK 142 straipsnis), asmens apžiūros (BPK 143 straipsnis), pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimo (BPK 144 straipsnis) fotografavimo, filmavimo, matavimo ir pavyzdžio genetinei daktiloskopijai paėmimo (BPK 156 straipsnis) paprastai apygardos teisme BPK X dalies tvarka negali būti nagrinėjami, nes ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartys dėl šių ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro sprendimais taikytų priemonių yra galutinės ir neskundžiamos (BPK 64 straipsnio 6 dalis).

²⁰ Žr., pvz., Vilniaus apygardos teismo 2014 m. liepos 17 d. nutartį baudžiamajame byloje Nr. 1K-378-172/2014, kuria buvo panaikinta Vilniaus apylinkės teismo 2013 m. lapkričio 2 d. nutartis dėl leidimo taikyti BPK 154 straipsnyje numatytas priemones (apygardos teismui nagrinėjant skundą priemonių taikymas jau buvo baigtas).

²¹ Keistai atrodo, kai, išnagrinėjęs skundą, apygardos teismas, praėjus beveik mėnesiui po atliktų kratų, kurios buvo daromos turint tuo klausimu priimtą apylinkės teismo nutartį, nutaria apylinkės teismo nutartį panaikinti ir priimti naują sprendimą – prokuroro prašymo dėl kratų atlikimo netenkinti. (Žr.: Vilniaus apygardos teismo 2013 m. gruodžio 3 d. nutartį baudžiamajame byloje Nr. 1K-707-190/2013, kuria buvo panaikinta Vilniaus apylinkės teismo 2013 m. lapkričio 7 d. nutartis).

Tiek panaikinti (priimant naują nutartį), tiek keisti įvykdytą nutartį yra beprasmiška. Išnagrinėjęs tokio pobūdžio skundą, aukštesnysis teismas gali tik priimti BPK *expressis verbis* nenumatytus sprendimus: 1) nustatyti, kad prievartos priemonė buvo skirta ir (ar) taikoma teisėtai arba 2) pripažinti, kad buvo padarytas pažeidimas. Galimybė baudžiamajame procese taikyti analogiją, pareiga remtis protingumo principu teismui leidžia priimti tokius sprendimus. Vis dėlto teisinėje praktikoje kiltų mažiau klausimų, jei tokių sprendimų priėmimo galimybė būtų numatyta BPK²².

Labiau yra apsunkintos įtariamąjo, kuris yra sulaikytas ar suimtas, galimybės ginti savo pažeistas teises ikiteisminio tyrimo metu. Tokiais atvejais dažniausiai yra būtina gynėjo pagalba. Atitikties Konstitucijai (teisės turėti gynėją nuo sulaikymo ar pirmosios apklausos momento užtikrinimo aspektu) požiūriu abejonių kelia gynėjų susitikimo su sulaikytu ir suimtu įtariamuoju tvarka, kai susitikti leidžiama tik tuo atveju, kai ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ar teismas įstaigai, kurioje laikomas įtariamasis, patvirtina, kad tam tikras advokatas tikrai yra įtariamąjo gynėjas. Pareiga toki patvirtinimą pateikti kuo skubiau teisės aktuose nenumatyta. Tai reiškia, kad įtariamajam neapibrėžtą laiką gali būti neteikiama pageidaujama teisinė pagalba, kartu atimama galimybė kurį laiką skųstis dėl taikytų prievartos priemonių²³.

Problemiška įgyvendinti teisę į teisminę gynybą yra ir tada, kai apie pritaikytas prievartos priemones sužinoma tik baigus ikiteisminį tyrimą susipažinimo su ikiteisminio tyrimo medžiaga prieš surašant kaltinamąjį aktą metu. Skundų pateikimo ir nagrinėjimo tvarka šiame proceso etape jau seniai kelia daug neaiškumų. Visų pirma vilkinamas procesas – įvairūs skundai gali būti paduodami vien stengiantis sutrukdyti prokurorui perduoti bylą nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Pagal esamą reguliavimą neaišku, ar tokių skundų padavimas reiškia, kad byla negali būti perduota į teismą, kol skundai nėra išnagrinėti. Taip pat yra neaišku, kokią teisinę reikšmę turi teismo sprendimas tenkinti skundą. Pavyzdžiui, nėra aiškaus atsakymo į klausimą, ar gali būti pirmosios instancijos teismui pateikiami duomenys, skundą išnagrinėjusiam teismui nustačius, jog renkant tuos duomenis buvo padaryta žmogaus teisių pažeidimų. Konkrečių atsakymų į šiuos klausimus turėtų būti randama BPK. Geriausia išeitis būtų priimti BPK 65 straipsnio, skirto ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarčių apskundimui, naują redakciją, kurioje nebūtų nuorodų į BPK X dalį.

4. Pagal Kriminalinės žvalgybos įstatymą taikytų priemonių apskundimas ikiteisminio tyrimo metu

Iš esmės tapachias kaip BPK konstitucines teises varžančias priemones numato ir Kriminalinės žvalgybos įstatymas. Taikant šiame įstatyme numatytas priemones²⁴ taip pat gali būti pažeidžiamos konstitu-

²² Žinoma, išnagrinėjusio skundą priimtos teismo nutarties rezoliucinėje dalyje gali būti vartojamos ir BPK 442 straipsnio 1 dalies tekstą atitinkančios formuluotės: atmesti skundą ir palikti galioti teismo nutartį arba panaikinti teismo nutartį, tačiau vis dėlto BPK 442 straipsnio 1 dalyje numatyti sprendimų variantai BPK buvo įtvirtinti turint omenyje teismų nutartis, kurios dar nėra įvykdytos.

²³ Plačiau apie problemą žr.: BELEVIČIUS, L. Įtariamųjų ir kaltinamųjų teisių apsaugos standartų unifikavimas Europos Sąjungoje. Iš *Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis*: Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Sudarytoja G. Juodkaitė-Granskienė. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 2014, p. 71–73.

²⁴ Kriminalinės žvalgybos įstatymas juridinės technikos požiūriu sudarytas labai painiai. Prievartinio pobūdžio veiksmai jame nėra aiškiai susisteminti. Jie įtvirtinti skirtingose įstatymo vietose, dėl pasirinktos įstatymo sandaros yra sudėtinga net sudaryti įstatyme numatytų prievartos priemonių sąrašą. Analizuojant Kriminalinio žvalgybos įstatymo nuostatas, skirtas apibrėžti sąvokas, kriminalinės žvalgybos subjektų teises, informacijos rinkimo būdus bei nuostatas, pateikiamas III skirsnyje „Kriminalinės žvalgybos tyrimas“, galima matyti, kad žmogaus teisės ir laisvės gali būti varžomos, kai atliekami tokie veiksmai: 1) apžiūra, 2) kontrolinis patikrinimas, 3) kontroliuojamasis gabenimas, 4) nusikalstamos veikos imitavimas, 5) pasala, 6) sekimas, 7) slaptoji operacija, 8) teisėsaugos institucijų užduoties vykdymas, 10) techninių priemonių panaudojimas bendra ir specialia tvarka (kontroliuojant ar fiksuojant fizinio ar juridinio asmens ūkines, finansines operacijas, finansinių ir (ar) mokėjimo priemonių panaudojimą, asmenų pokalbius, kitokį susižinojimą ar veiksmus, kai

cinės asmens teisės ir laisvės, o tai reiškia, kad pagal Konstituciją ir dėl šio įstatymo taikymo gali būti kreipiamasi į teismą, prašant patikrinti, ar priemonės buvo pritaikytos teisėtai.

Deja, pagal Kriminalinės žvalgybos įstatymą taikomų veiksmų apskundimo tvarka apskritai tinkamai nėra reglamentuota. Šio įstatymo 5 straipsnio 9 dalyje numatyta, kad asmuo, manantis, kad kriminalinės žvalgybos subjektų veiksmai pažeidė jo teises ir laisves, gali apskusti šiuos veiksmus kriminalinės žvalgybos pagrindinės institucijos vadovui arba prokurorui, o išnagrinėjus skundą kriminalinės žvalgybos pagrindinės institucijos vadovo ar prokuroro priimtas sprendimas gali būti per 20 darbo dienų nuo jo gavimo dienos skundžiamas apygardos teismo pirmininkui ar jo įgaliotam teisėjui. Tokio skundo nagrinėjimo tvarka Kriminalinės žvalgybos įstatyme neaparta, tačiau pagrindinė problema laikytina ne tiek tai, kad nėra tokios tvarkos, o tai, kad šiame įstatyme labai komplikuoti (palyginti su BPK 161 straipsniu) reglamentuota pranešimo asmeniui apie jam taikytas priemones tvarka. Kriminalinės žvalgybos įstatyme nenumatoma, kad toks pranešimas turėtų būti pateikiamas visais atvejais, kai buvo taikytos žmogaus teisės varžančios priemonės. Pagal Kriminalinės žvalgybos įstatymo 5 straipsnio 8 dalį kriminalinės žvalgybos pagrindinės institucijos vadovas pranešimą privalo pateikti tik tada, kai 1) įgyvendinant kriminalinės žvalgybos kontrolę nustatoma, kad kriminalinės žvalgybos metu buvo pažeistos žmogaus teisės ir laisvės; 2) nekyla pavojus, kad pateikus tokią informaciją gali būti padaryta žala nebaigtiems kriminalinės žvalgybos tyrimams ar atskleista kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių tapatybė²⁵. Toks reguliavimas reiškia, kad patys valstybės pareigūnai gali nuspręsti, kad jie jokių pažeidimų nepadarė ir taip gali „apsaugoti“ žmogų nuo nereikalingo bylinėjimosi. Toks reguliavimas vargu ar atitinka teisinės valstybės standartus. Teisė asmeniui kreiptis į teismą negali būti atimama, kai pats subjektas, dėl kurio veiklos gali būti kreipiamasi į teismą, gali nuspręsti, jog jis (jo vadovaujamos institucijos pareigūnai) veiksmus atliko nepažeisdamas žmogaus teisių ar laisvių ir todėl asmeniui apskritai nereikia žinoti apie tokių veiksmų atlikimą ir atitinkamai naudotis teise į teisminę gynybą. Na o ir pamatęs, kad pažeidimai buvo padaryti, kriminalinės žvalgybos pagrindinės institucijos vadovas vis tiek jokio pranešimo galės nesiųsti, pasiteisindamas sunkiai patikrinamu argumentu, kad dėl pranešimo gali būti atskleista kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių tapatybė.

Taigi, pritaikius BPK numatytas prievartos priemones, asmeniui besąlygiškai (pagal BPK 161 straipsnį) turi būti pranešta apie jo atžvilgiu taikytas priemones, taip suteikiant galimybę kreiptis į teismą, tačiau panašius veiksmus atlikus pagal Kriminalinės žvalgybos įstatymą, tokių galimybių naudotis konstitucinėmis teisėmis gali būti nesudaroma. Svariais teisiniais argumentais tokie teisinio reguliavimo skirtumai negali būti pagrįsti. Juolab kad tikimybė priimti nepagrįstą sprendimą dėl prievartos taikymo yra didesnė, kai veikiama ne pagal BPK, o pagal Kriminalinės žvalgybos įstatymą. Tokia išvada darytina todėl, kad Kriminalinės žvalgybos įstatymas gali būti taikomas neturint tiek duomenų apie tiriamą įvykį, kiek reikia ikiteisminiam tyrimui pradėti. Šio įstatymo 8 straipsnio

---

nė vienam pokalbio, kitokio susižinojimo ar veiksmų dalyviui apie tokią kontrolę nėra žinoma), 11) slapta pašto siuntų ir jų dokumentų apžiūra, 12) pašto siuntų kontrolė ir paėmimas, 13) susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slapta kontrolė, 14) slaptas patekimas į asmens būstą, tarnybinės ir kitas patalpas, uždaras teritorijas, transporto priemones bei jų apžiūra, 15) dokumentų, daiktų, medžiagų pavyzdžių, kitų kriminalinei žvalgybai reikalingų objektų paėmimas tyrimui ir jų apžiūra ir (ar) pažymėjimas, neskelbiant apie jų paėmimą, 16) informacijos apie elektroninių ryšių paslaugų naudotojų srauto duomenis iš ūkio subjektų, teikiančių elektroninių ryšių tinklus ir (ar) paslaugas, gavimas, 17) informacijos apie fizinio ar juridinio asmens ūkines, finansines operacijas, 18) finansinių ir (ar) mokėjimo priemonių panaudojimą iš Lietuvos banko, finansų įmonių ir kredito įstaigų gavimas, 19) informacijos iš kitų juridinių asmenų, turinčių kitą informaciją, gavimas. Dėl neaiškaus ir neišsamaus teisinio reguliavimo tiksliai atskirti dalį čia išvardytų priemonių vieną nuo kitos yra gana sudėtinga.

²⁵ Įstatymo 5 straipsnio 8 dalyje taip pat numatyta, „Jeigu tuo metu pateikta tokia informacija gali padaryti žalos nebaigtiems kriminalinės žvalgybos tyrimams, ji tuoj pat turi būti pateikta baigus kriminalinės žvalgybos tyrimą“. Šią nuostatą turbūt reikia suprasti taip, kad kai yra rizika atskleisti kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių tapatybę, įstatymų leidėjas leidžia apskritai nepranešti apie taikytas priemones.

3 dalyje numatyta, jeigu atliekant ar pabaigus kriminalinės žvalgybos tyrimą paaiškėja nusikalstamos veikos požymiai, tuojau pat pradedamas ikiteisminis tyrimas. Tai reiškia, kad žmogaus teises ir laisves intensyviai varžantys veiksmai yra leidžiami net ir esant pakankamai pagrįstai tikimybei, jog kriminalinės žvalgybos tyrimo pradėjimo pagrindas – turima informacijos apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų ar sunkų nusikaltimą arba apie apysunkius nusikaltimus – gali būti labai nepatikima²⁶. Nors įprasta teisinė logika yra kitokia – kuo griežtesnės prievartos priemonės yra taikomos, tuo tikimybė, kad buvo padaryta nusikalstama veika, turi būti didesnė²⁷.

EŽTT 2012 m. liepos 31 d. sprendime, priimtame byloje *Drakšas prieš Lietuvą*²⁸, buvo nustatyta, kad EŽTK įtvirtintų garantijų Lietuvoje nesilaikoma, kai skundžiamasi dėl Operatyvinės veiklos įstatyme numatytų priemonių taikymo. Šioje byloje EŽTK 13 straipsnio, numatančio, kad „Kiekvienas, kurio teisės ir laisvės, nustatytos šioje konvencijoje, yra pažeistos, turi teisę pasinaudoti veiksminga teisinės gynybos priemone kreipdamasis į valstybės instituciją nepriklausomai nuo to, ar tą pažeidimą asmenys padarė eidami savo oficialias pareigas“ pažeidimas konstatuotas EŽTT padarius išvadą, kad pareiškėjas Lietuvoje neturėjo galimybės pasiekti, jog būtų efektyviai patikrinta, ar taikant operatyvines priemones (kontroliuojant telefoninius pokalbius) nebuvo padaryta pažeidimų²⁹. Nors vietoj Operatyvinės veiklos įstatymo dabar taikomas Kriminalinės žvalgybos įstatymas, byloje *Drakšas prieš Lietuvą* nustatyti teisinio reguliavimo trūkumai nėra pašalinti, teisinis reguliavimas nėra iš esmės kokybiškai pakitęs, nes aiški taikytų priemonių apskundimo tvarka taip ir nėra numatyta.

5. Prievartos priemonių taikymo klausimų sprendimas teisminėse proceso stadijose

Pagal esamą teisinį reguliavimą yra neaiškūs ir teisiamaajame posėdyje išsakomų gynybos argumentų dėl neteisėto prievartos priemonių taikymo ikiteisminio tyrimo (kriminalinės žvalgybos) metu klausimai. Pavyzdžiui, gali kilti klausimas, ar apylinkės teismo teisėjas, nagrinėjantis baudžiamąją bylą kaip pirmosios instancijos teismas, gali nuspręsti, kad apygardos teismo pirmininkas (Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkas) Kriminalinės žvalgybos įstatyme numatytų priemonių taikymą ar jų taikymo pratęsimą sankcionavo neteisėtai. Teismų praktikoje buvo vadovaujama taisykle, kad „Jeigu operatyvinio tyrimo veiksmus sankcionavo apygardų teismų pirmininkai ar šių teismų Baudžiamųjų bylų skyrių pirmininkai, nagrinėjantis bylą teismas faktinio veiksmų atlikimo pagrindo *paprastai* netikrina“³⁰. Tai reiškia, kad proceso dalyvių argumentai, jog prievartinio pobūdžio priemonė buvo taikoma nesant tam pagrindo, lyg ir iš anksto visais atvejais turi būti laikomi nepagrįsti ir gali būti atmetami be išsamesnio jų aptarimo. Žodis „paprastai“ lyg ir numato galimybę, kad bylą nagrinėjantis teismas gali daryti ir kitokias išvadas. Tokių teismų praktikos pavyzdžių nėra daug. Kaip vieną iš jų

²⁶ Plačiau žr.: GODA, G. Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese. Vilnius, 2014, p. 56–69.

²⁷ Žr., pvz.: ROXIN, C.; SCHÜNEMANN, B. *Strafverfahrensrecht* 27., neu bearbeitete Auflage. München, 2012, p. 316.

²⁸ *Drakšas v. Lithuania Application no. 36662/04, judgment of 31 July 2012.*

²⁹ Pareiškėjo skundus, kuriuose buvo teigiama, kad klausytis telefoninių pokalbių nebuvo teisėto pagrindo, Vilniaus apygardos teismas ir Lietuvos apeliacinis teismas nagrinėti atsisakė. Dėl slapta įrašytų telefoninių pokalbių nutekinimo žiniasklaidai byloje nustatytas ir EŽTK 8 straipsnio, garantuojančio privataus gyvenimo neliečiamumą, pažeidimas.

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus Baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje apžvalga. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis *Teismų praktika*, Nr. 27 (2007), p. 388. Praktikos apžvalga rengta, kai buvo vadovaujama dabar negaliojančiu Operatyvinės veiklos įstatymu, tačiau, vertinant tai, kad dabar taikomo Kriminalinės žvalgybos įstatymo tekstas straipsnyje nagrinėjamų problemų aspektu nelabai skiriasi nuo Operatyvinės veiklos įstatymo, darytina išvada, kad apžvalga nėra praradusi aktualumo. Nurodytas išaiškinimas patvirtintas ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2015 m. birželio 1 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015 priimtoje nutartyje.

galima nurodyti kasacinę bylą Nr. 2K-98/2014 (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kolegijos 2014 m. sausio 7 d. nutartis), kurioje kasacinės instancijos teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išteisinamajame nuosprendyje darytomis išvadomis, kad „pagal baudžiamojoje byloje esamą informaciją liko neaiškus operatyvinių veiksmų atlikimo pagrindas“. Šioje kasacinėje nutartyje yra pažymėta, kad „Kai sankcionuojant operatyvinio tyrimo veiksmų atlikimą nurodoma, kad siekiama nustatyti net kelių BK numatytų nusikalstamų veikų požymius, niekaip nekonkretizavus, kaip atsirado pagrindas manyti, kad tokios veikos gali būti daromos, yra pažeidžiamas proporcingumo principas, nes prievartinio pobūdžio priemonių taikymas motyvuotai nesusiejamas su taikant tas priemones keliamais tikslais“³¹. Kasacinėje byloje Nr. 2K-7-266-942/2015 (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2015 m. lapkričio 26 d. nutartis) sutikus su pirmosios instancijos teismo išvada, kad operatyvinius tyrimus buvo pradėtas neteisėtai, dėl to, kad teikimą pradėti tokį tyrimą pasirašė netinkamas subjektas, daryta ir išvada, kad atlikti operatyvinius veiksmus nebuvo ir faktinio pagrindo, nes pateikta informacija nebuvo patikrinta, buvo nekonkreči, jokie veiksmai, dėl kurių buvo įtariama, nebuvo nustatyti. Išplėstinės teisėjų kolegijos 2015 m. lapkričio 26 d. nutartyje, su nuoroda į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2015 m. birželio 1 d. kasacinę nutartį baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015, pabrėžta, kad „Kasacinės instancijos teismas konstatuoja, kad tokios teisinės situacijos, kai per protingą laiką nepasitvirtinus įtarimui dėl nusikalstamos veikos toliau nepagrįstai ilgai atliekama (sankcionuojama) slapta telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos turinio kontrolė iš esmės tikintis (nesant tam rimto pagrindo) gauti informacijos dėl kokios nors kitos nusikalstamos veikos ir taip siekiant pateisinti šios priemonės taikymą, netoleruotinas“.

Kalbant apie bylą nagrinėjančio pirmosios instancijos teismo, ypač jei bylą nagrinėja apylinkės teismas, galimybes nustatyti, jog Kriminalinės žvalgybos įstatyme numatyti veiksmai buvo sankcionuoti nepagrįstai, reikėtų vertinti ir teismų procesinės hierarchijos aspektą. Daugumą veiksmų pagal Kriminalinės žvalgybos įstatymą sankcionuoja apygardos teismo pirmininkai arba jų įgalioti teisėjai. Tai reiškia, kad apylinkės teismas turi vertinti aukštesnės pakopos (apygardos) teismo sprendimą dėl kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo, žinodamas, kad nuosprendį apskundus apeliacine tvarka apygardos teismas tikrins apylinkės teismo priimto nuosprendžio teisėtumą ir pagrįstumą. Apylinkės teismui, žinant, kad bylą apeliacine tvarka nagrinės tas teismas, kurio teisėjas (teisėjai) sprendė dėl Kriminalinės žvalgybos įstatyme numatytų veiksmų taikymo, gali būti psichologiškai sudėtingiau kritikuoti kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo sprendimus. Antra vertus, kiekvienas pirmosios instancijos teismas, nagrinėjantis baudžiamąją bylą, turi pareigą tinkamai iširti ir įvertinti visus reikšmingus bylai teisingai išspręsti duomenis, įskaitant ir informaciją, gautą atlikus aukštesniojo teismo sankcionuotus veiksmus. Apylinkės teismas negali būti įpareigotas visais atvejais *a priori* leistiniais įrodymais pripažinti duomenų, kurie apylinkės teismo įsitikinimu, buvo gauti apygardos teismui nepagrįstai sankcionavus kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimą.

6. Neatidėliotini procesinių prievartos priemonių taikymo atvejai

BPK 160¹ straipsnyje numatyta, kad prievartos priemonės, kurio įprastai gali būti taikomos tik teismo sprendimu, skubiais atvejais galima taikyti ir nesant tuo klausimu priimtos teismo nutarties. Atlikus tokį veiksma vis dėlto būtina kreiptis į ikiteisminio tyrimo teisėją dėl veiksmo teisėtumo. Ikiteisminio tyrimo teisėjo sprendimai patvirtinti taikytų priemonių taikymo teisėtumą, kai ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras priėmė nutarimą taikyti priemones be ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties dėl

³¹ Nagrinėjamoje byloje operatyvinių veiksmų neatitiktis proporcingumo principui konstatuotina ir atsižvelgiant į ilgą operatyvinės veiklos trukmę (kelių prievartinio pobūdžio priemonių taikymas pratęstas kelis kartus) bei priemonių taikymo metu gautą rezultatą – nusikalstama veika nelaikytiną valstybės tarnautojų elgesi.

būtinybės pradėti taikyti priemones tuoj pat, skundžiami BPK X dalyje numatyta tvarka. Tokiomis situacijomis tiek ikiteisminio tyrimo teisėjas, tiek skundą nagrinėjantis apygardos teismas, be atsakymo į klausimą, ar prievartos priemonė pritaikyta teisėtai³², turi išsiaiškinti ir tai, ar iš tikrųjų buvo neatidėliotinas atvejis. Didesnių tyrimų šia tema nėra atlikta, tačiau vis dėlto susidaro įspūdis, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnai ir prokurorai yra linkę pernelyg „lengvai“ apsispręsti, jog laiko gauti ikiteisminio tyrimo teisėjo sankciją nėra, o ikiteisminio tyrimo teisėjai vėliau tvirtindami, kad taip buvo iš tikrųjų, dažnai taip pat nėra linkę konfliktuoti su prokurorais reikalaudami aiškiai pagrįsti sprendimą veiksmus atlikti be teismo sankcijos. Kaip tokios situacijos pavyzdį galima nurodyti civilinę bylą Nr. 3K-3-2/2012 (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. sausio 24 d. nutartis), kurioje buvo nustatyta, kad ikiteisminio tyrimo teisėjas be teismo nutarties atlikta kratą nepagrįstai buvo pripažinęs teisėtu veiksmu. Nepaisant to, kad baudžiamojoje byloje ikiteisminio tyrimo teisėjo rezoliucija kratos teisėtumas buvo patvirtintas, civilinėje byloje daryta išvada, jog tokius ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmus yra pagrindas pripažinti neteisėtais (CK 6.246 straipsnio 1 dalis), nes tikrinant kelių dienų senumo informaciją apie galbūt padarytą nusikalstamą veiką neatidėliotinos būtinybės be teismo nutarties atlikti kratą nebuvo.

Kiekvienu atveju sprendžiant, ar iš tikrųjų prievartos priemonė buvo taikyta dėl būtinybės ją taikyti tuoj pat, t. y. nesant galimybės (pakankamai laiko) kreiptis į teismą dėl priemonės taikymo sankcionavimo, turi būti labai atidžiai patikrintos visos aplinkybės, leidžiančios spręsti apie priemonės taikymo neatidėliotinumą³³. Tokie atvejai, kai prievartos priemonė taikoma nesant įprastai privalomo teismo sprendimo, turi būti itin reti. Žmogaus teisių ir laisvių apsaugos požiūriu būtų pageidautina, kad ir Lietuvoje būtų laikomasi Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo 2015 m. birželio 16 d. nutarime nustatytų išaiškinimų. Šiame nutarime, kuriame tikrintas kratų³⁴ be teismo sankcijų atlikimo konstitucingumas, išaiškinta, kad Vokietijos įstatymuose vartojama formuluotė „pavojus delisiant“ (vok. „Gefahr im Verzug“), kuri atitinka mūsų BPK numatytus „neatidėliotinus atvejus“, turi būti aiškinama ypač siaurai, prievartos priemonių, kurios taikomos teismo sprendimu, taikymas be tokio sprendimo turi būti reta išimtis³⁵. 2015 m. birželio 16 d. nutarime taip pat paaiškinta, kad konstitucinių abejonių skubiais atvejais nekyla, kai teismo leidimas atlikti tam tikrus veiksmus gaunamas žodžiu (dažniausiai pareigūnui telefonu pranešus kompetentingam teisėjui apie susidariusią padėtį ir paprašius žodinės sankcijos), o vėliau įforminamas procesiniais dokumentais. Konstitucinių žmogaus teisių ir laisvių apsauga geriau užtikrinama gaunant tokį sprendimą, nei pareigūnui pačiam nusprendžiant atlikti, jo manymu, būtiną veiksmą. Toks argumentavimas yra visiškai logiškas. Pataisa dėl būtino žodinio teisėjo sutikimo gavimo skubiais atvejais turėtų būti įtvirtinta ir Lietuvos BPK.

³² Apie BPK 160¹ straipsnio redakcijos, neįpareigojančios tikrinti dėl be teismo nutarties taikytos priemonės taikymo pagrįstumo, ydingumą žr.: MERKEVIČIUS, R. Šiandienė Lietuvos baudžiamojo proceso paradigma. Iš *Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis?* Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Sudarytoja G. Juodkaitė-Grankienė. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 2014, p. 117.

³³ Plačiau apie atliktų proceso veiksmų sankcionavimo problemas žr.: MERKEVIČIUS, R.; MEŠKA, A. Ikiteisminio tyrimo teisėjo konstitucinės kompetencijos ribos. Iš *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis*: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys *Liber amicorum* profesorui Jonui Prapiesčiui (moksl. red. G. Švedas). Vilnius, 2012, p. 497–498.

³⁴ Manoma, kad Konstitucinio Teismo pateikti išaiškinimai yra svarbūs sprendžiant ne tik kratų atlikimo, bet ir kitų teismo sankcionuojamų prievartos priemonių taikymo neatidėliotinais atvejais klausimus. Žr.: RABE, M. Neue Regeln für Wohnungsdurchsuchungen. Besprechung der Entscheidung des BVerfG Beschl. des Zweiten Senats vom 16.6.2015 – 2 BvR 2718-10 u. a. (NSZ 2015, 529 ff. mAnm Grube. *Neue Zeitschrift für Strafrecht*, 2015, Heft Nr. 10, S. 623.

³⁵ 2015 m. birželio 16 d. nutarimas kai kurių autorių vertintas kaip iš esmės panaikinantys teisę ikiteisminio tyrimo įstaigoms skubiais atvejais pačioms spręsti dėl kratų atlikimo. Žr. BITMANN, F. Ende der Eilzuständigkeit der Ermittlungsbehörden für Durchsuchungen. Anmerkung. *Neue Juristische Wochenschrift*, 2015, Heft 35, S. 2787–2795.

Išvados

1. Teisė kreiptis į teismą su skundu dėl pritaikytų prievartos priemonių įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijoje. Visokie siūlymai riboti teisę teikti tokius skundus turėtų būti laikomi prieštaraujančiais Konstitucijai. Teisminė gynyba turi būti garantuojama, neatsižvelgiant į tai, koks subjektas priėmė sprendimą taikyti prievartos priemones. Antra vertus, įstatymuose gali būti nustatytos taisyklės, draudžiančios piktnaudžiauti šia teise.
2. Ikteisminio tyrimo stadijoje paduodamų skundų nagrinėjimo nustatyta BPK X dalyje tvarka nėra tinkama. Tokių skundų nagrinėjimo tvarka turėtų būti nustatyta priimant naują BPK 65 straipsnio redakciją.
3. Kriminalinės žvalgybos įstatymas turi būti keičiamas numatant, kad skundai dėl pagal šį įstatymą taikytų prievartos priemonių gali būti paduodami taip pat kaip ir dėl procesinės prievartos priemonių taikymo pagal BPK. Dabar esami reguliavimo, įtvirtinto Kriminalinės žvalgybos įstatyme, ir BPK nustatytos apskundimo tvarkos, skirtumai įtikinamais teisiniais argumentais negali būti pagrįsti.
4. Ta aplinkybė, kad dėl prievartos priemonių taikymo ikiteisminio tyrimo metu ar vykdant kriminalinę žvalgybą sprendė apygardos teismas, nereiškia, kad teisminėse proceso stadijose negali būti keliamas netinkamo tokių prievartos priemonių taikymo klausimas. Vien atsižvelgiant į tai, kad nagrinėjant bylą teisme paprastai turima kur kas daugiau informacijos apie reikšmingas bylai aplinkybes, nei jos turima ikiteisminio tyrimo (kriminalinės žvalgybos) metu, įmanomos situacijos, kad bylą nagrinėjantis (bet kurios pakopos ir bet kurios instancijos) teismas gali nustatyti, kad prievartos priemonės buvo taikytos neteisėtai.
5. Procesinės prievartos priemonių, kurios gali būti taikomos tik teismo sprendimu, taikymas be teismo nutarčių, tai grindžiant veiksmo atlikimo neatidėliotinumu, teisinėje praktikoje turi tapti itin reta išimtimi. Kiekviena tokia situacija teisme turi būti kruopščiai patikrinta, išsiaiškinant, ar tikrai nebuvo galimybių gauti teismo sprendimą dėl prievartos priemonės taikymo. BPK turi būti keičiamas numatant, kad skubiais atvejais teismo sankcija galėtų būti gaunama telefonu.

LITERATŪRA

Teisės aktai ir teismų jurisprudencija

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014, su vėlesniais pakeitimais.
2. 1950 m. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 156-7390.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 1961, nr. 18-148, su vėlesniais pakeitimais ir papildymais.
4. Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 65-2633, su vėlesniais pakeitimais.
5. Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 122-6093, su vėlesniais pakeitimais.
6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. spalio 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 195 straipsnio penktosios dalies ir 242 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 91-2289.
7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birželio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl pareiškėjo – Šiaulių rajono apylinkės

teismo prašymų ištirti, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 410 straipsnis (2002 m. kovo 14 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 7-254

8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. balandžio 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 168 straipsnio 4 dalies (2007 m. birželio 28 d. redakcija), nuostatos atitiktos Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 42-1985.

9. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Drakšas v. Lithuania* Application no. 36662/04, judgment of 31 July 2012.

10. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Venskutė v. Lithuania*, Application no. 10645/08, judgment of 11 December 2012.

11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-98/2014.

12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2015 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015.

13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2015 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-266-942/2015.

14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus Baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje apžvalga. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis *Teismų praktika*, Nr. 27 (2007).

15. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. gruodžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1K-707-190/2013.

16. Vilniaus apygardos teismo 2014 m. liepos 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1K-378-172/2014.

Specialioji literatūra

17. BELEVIČIUS, L. Įtariamųjų ir kaltinamųjų teisių apsaugos standartų unifikavimas Europos Sąjungoje. Iš *Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis*: Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Sudarytoja G. Juodkaitė-Granskienė. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 2014.

18. BITMANN, F. Ende der Eilzuständigkeit der Ermittlungsbehörden für Durchsuchungen. Anmerkung. *Neue Juristische Wochenschrift*, 2015, Heft 35.

19. GODA, G. Konstitucinė justicija ir baudžiamojo proceso teisės mokslas. *Teisė*, 2011, t. 78.

20. GODA, G. *Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese*. Vilnius, 2014.

21. JURGAITIS, R. Konstituciniai baudžiamojo proceso teisės pagrindai. Iš *Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai* (ANCELIS, P.; AŽUBALYTĖ, R., et al.). Vilnius, 2009.

22. KUČONIS, P. Apskundimo ikiteisminio tyrimo metu teisinis reguliavimas. Iš *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksui 10 metų*: Recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamojo proceso ir kriminalistikos aktualijoms ir problematikai, rinkinys. Sudarytojai G. Juodkaitė-Granskienė ir A. Gorbatkov. Vilnius, 2012.

23. KUČONIS, P. Konstituciniai apskundimo ikiteisminio tyrimo metu pagrindai. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais (vyr. moksl. red. G. Švedas) rinkinys. Vilnius, 2014.

24. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. Antra knyga. V–XI dalys, 221–461 straipsniai (red. G. Goda). Vilnius, 2003.

25. MERKEVIČIUS, R. *Baudžiamasis procesas: įtariamojo samprata*. Vilnius, 2008.

26. MERKEVIČIUS, R.; MEŠKA, A. Ikitiesminio tyrimo teisėjo konstitucinės kompetencijos ribos. Iš *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys Liber amicorum* profesorius Jonui Prapiesčiui (moksl. red. G. Švedas). Vilnius, 2012.

27. MERKEVIČIUS, R. Šiandienė Lietuvos baudžiamojo proceso paradigma. *Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*. Sudarytoja. G. Juodkaitė-Granskienė. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 2014.

28. RABE, M. Neue Regeln für Wohnungsdurchsuchungen. Besprechung der Entscheidung des BVerfG Beschl. des Zweiten Senats vom 16.6.2015 – 2 BvR 2718-10 u. a. (NStZ 2015, 529 ff. mAnm Grube. *Neue Zeitschrift für Strafrecht*, 2015, Heft Nr. 10.

29. ROXIN, C.; SCHÜNEMANN, B. *Strafverfahrensrecht* 27., neu bearbeitete Auflage. München, 2012.

GERICHTLICHE RECHTSSCHUTZ GEGEN DIE ANWENDUNG VON DER STRAFPROZESSUALEN ZWANGSMASSNAHMEN

Gintaras Goda

Z u s a m m e n f a s s u n g

Der Aufsatz vertritt die Meinung dass die geltende Regelung der Anfechtung der Zwangsmaßnahmen soll verändert werden. Das Recht die Anwendung von Zwangsmaßnahmen im Strafprozess anzufechten ist ein Grundrecht. Die Meinung dass dieses Recht ist zu weit ausgeprägt und führt nur zur Verlängerung des Strafverfahrens ist unbegründet. Das Problem besteht darin dass die Beschwerden während des Ermittlungsverfahrens werden nach der Regeln die für das Hauptverfahren gedacht sind bearbeitet. In dieser Hinsicht sind die Normen der litauischen Strafprozessordnung sehr unpräzise. Zu präzisieren ist auch das Gesetz über die kriminelle Forschung, weil das erwähnte Grundrecht des rechtlichen Gehörs nach diesem Gesetz fast völlig beraubt. Es ist nicht auszuschließen dass die Rechtsfehler bei Anwendung von Zwangsmaßnahmen im Ermittlungsverfahren erst im Hauptverfahren festgestellt werden. Es ist durchaus möglich dass im Ermittlungsverfahren die Anwendung von Zwangsmaßnahmen sanktionierendes Gericht verfügt über ungenaue oder falsche Information über das Verdacht und andere wichtige Umstände. Das urteilende Gericht kann entdecken dass Entscheidung über die Anwendung von Zwangsmaßnahmen ist falsch begründet. Unter diesen Umständen kann das Gericht der ersten Instanz (auch das Amtsgericht) entscheiden dass der Beschluss des Ermittlungsrichters oder sogar des Bezirksgerichts rechtswidrig ist. Besonders problematisch erscheint die Anwendung von Zwangsmaßnahmen beim „Gefahr im Verzug“. Die Neigung von der Ermittlungsbeamten und der Staatsanwälten „Gefahr im Verzug“ sehr oft und schnell zu erkennen macht das System der Richtervorbehalte bei der Grundrechtseingriffen deklarativ. In der Strafprozessordnung soll mündliche Sanktionierung durch Ermittlungsrichter in Ausnahmefällen geregelt werden.

Itikta 2015 m. kovo 3 d.

Priimta publikuoti 2016 m. vasario 26 d.